

Розділ 1

Психологія педагогічної діяльності як складова педагогічної психології

I. Питання, винесені на практичні заняття для обговорення:

1. Загальне поняття про педагогічну діяльність.
2. Структура педагогічної діяльності (цілепокладання, мотивація, суб'єктно-об'єктна взаємодія, умови, засоби, результат).
3. Самосвідомість педагога і структура педагогічної діяльності.
4. Стилі педагогічної діяльності.
5. Шляхи формування професіоналізму. Професіональна компетентність.

Основна література:

1. Амацьєва О., Саяпіна С. Психологія педагогічної діяльності. Курс лекцій для студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів / О. Амацьєва, С. Саяпіна. – Слов'янськ : СДПУ, 2010. – С. 5-74.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / [Скрипченко О. В., Волинська Л. В., Огороднійчук З.В. та ін.]. – [2-ге вид.] – К. : Каравела, 2007. – 344 с.
3. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія : Практикум : [навч. посіб.] / Т.М. Лисянська. – К. : Каравела, 2009. – 224 с.
4. Рогов Е. И. Учитель как объект психологического исследования : Пособие для школьных психологов по работе с учителем и педагогическим коллективом / Е. И. Рогов. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – С. 51-93.
5. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : [навч. посіб.] / В. А. Семиченко. – К. : Вища шк., 2004. – 335 с.

Додаткова література:

1. Горелова Г. Г. Кризисы личности и педагогическая профессия / Горелова Г. Г. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2004. – 320 с.
2. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология / Л. Д. Столяренко. – Ростов н/Д : «Феникс», 2000. – 544 с. – (Серия «Учебники и учебные пособия»).
3. Туріщева Л. В. Вивчення особистості школяра і педагога / Л. В. Туріщева, О. В. Гончаренко. – Харків : Вид. група «Основа», 2007. – 144 с.
4. Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Н.И. Шевандрин. – 2-е изд. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – С. 410-416.

II. Завдання для індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти за темою:

1. На основі структурних компонентів педагогічної діяльності розробіть власну програму аналізу діяльності педагога.

III. Практичні завдання:

1. За запропонованою схемою вивчення комунікативних умінь педагога складіть власні схеми вивчення гностичних, проектувальних, організаторських, конструктивних умінь педагога (за вибором), спираючись на «Програму спостереження за діяльністю педагога» Н.І. Шевандріна.

Схема вивчення комунікативних умінь педагога

<i>Мета:</i>	виявити рівень розвитку комунікативних здібностей педагога; стиль спілкування викладачів з учнями, визначити психологічні особливості викладача, уміння використовувати вербальні й невербальні засоби комунікації; провести діагностику комунікативних здібностей педагога.
<i>Зміст методики</i>	
<i>1. Спостереження</i>	– за комунікативними вміннями педагога (міміка, інтонація, голос та ін.); – за використанням вербальних і невербальних засобів; – за рівнем розвитку культури спілкування педагога (етика, естетика).
<i>2. Діагностика</i>	– тест на оцінку управлінських якостей; – психологічна тестова оцінка керівника; – методика діагностики комунікативної установки В. В. Бойко; – методика діагностики домінуючої стратегії психологічного захисту у спілкуванні В. В. Бойко «Чи товариські Ви?».
<i>3. Бесіди з педагогом</i>	із питань розв'язання конфліктів у дитячому колективі, у колективі педагогів.
<i>Оцінка</i>	Високий рівень: педагог повною мірою відповідає всім необхідним вимогам; можливі деякі незначні недоліки за цими пунктами. Середній рівень: у педагога виявлено недоліки за цими пунктами. Низький рівень: педагог або взагалі не володіє технікою спілкування, або володіє, але не застосовує.
<i>Висновки, поради, рекомендації</i>	

Програма спостереження за діяльністю педагога Н.І Шевандріна¹ (процес діяльності)

Система знань педагога являє собою відбиток у формі понять, суджень, умовиводів, вимог основних структурних компонентів педагогічних систем до діяльності педагогів та учнів. Ці вимоги можна класифікувати за структурними компонентами: цілями, змістом, способами впливу.

Знання:

1. Соціально-економічні знання:

а) знання політичних цілей, що стоять перед державою, важливих політичних подій;

б) знання способів залучення учнів до державних цілей через політінформацію, суспільні організації тощо.

2. Спеціальні знання:

а) знання предмета, що викладається;

б) знання окремих галузей науки, техніки, мистецтва, що уможливають цікаву побудову позакласної роботи.

3. Методичні знання:

а) знання методики викладання спеціальності;

б) знання методики позакласної роботи.

4. Психологічні знання:

а) знання індивідуальних особливостей учнів;

б) знання психологічних груп та колективів.

5. Педагогічні знання:

а) знання історії та теорії педагогіки;

б) знання особливостей педагогічної діяльності.

Гностичні уміння:

1. Уміння здобувати нові знання, приводити їх у мобілізаційну готовність для розв'язання чергової педагогічної задачі:

а) систематично поповнювати свої знання через самоосвіту й систематизувати їх;

б) систематично поповнювати свої знання через уважне вивчення досвіду колег;

в) здобувати нові знання через вивчення реального педагогічного процесу.

2. Уміння аналізувати достоїнства та недоліки в діяльності й системі взаємин учнів:

а) вивчати психологічні особливості засвоєння учнями навчальної інформації;

---

¹ Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Н.И. Шевандрин. – 2-е изд. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – С. 410-416.

- б) вивчати психологічні особливості становлення характеру учнів;
- в) вивчати соціально-психологічні особливості груп учнів.

3. Уміння вивчати достоїнства й недоліки власної діяльності та особистості:

- а) під час розв'язання педагогічних задач спиратися на найбільш сильні сторони своєї особистості;
- б) шукати причини невдач у недоліках власної діяльності;
- в) перебудовувати свою діяльність відповідно до її цілей та умов здійснення.

Проектувальні уміння:

1. Уміння давати розгорнутий перспективний план вивчення матеріалу дисципліни в цілому й пов'язаних із цим питань суміжних дисциплін:

- а) скласти календарний план вивчення матеріалу на довгий термін (півріччя, рік);
- б) установити міжпредметні зв'язки з усієї дисципліни;
- в) розподілити матеріал повторення, що сприятиме систематизації знань учнів;
- г) співвіднести вивчення матеріалу дисципліни з навчально-виробничою діяльністю учнів.

2. Уміння дати психолого-педагогічний і методичний аналіз теми дисципліни до її вивчення з учнями і співвіднести матеріал цієї теми з дисципліною у цілому, включаючи:

- а) виділення вузлових понять і закономірностей у новому матеріалі й передбачення можливих труднощів учнів в їх засвоєнні;
- б) визначення найбільш раціональних видів діяльності учнів щодо оволодіння ними матеріалом і передбачення характеру їх труднощів для учнів;
- в) визначення методів ведення уроку й найбільш ефективних прийомів організації навчальної роботи на різних етапах уроку.

3. Уміння дати розгорнутий перспективний план вивчення матеріалу кожної теми й пов'язаних із ним питань, включаючи:

- а) планування систем уроків за темою;
- б) підбір системи задач і вправ, питань і завдань за новим матеріалом і пов'язаним із ним розділів;
- в) планування системи самостійних і творчих робіт та домашніх завдань за темою;
- г) відбір необхідного ілюстративного й демонстративного, експериментального, роздаткового матеріалу.

Уміння конструювати:

1. Уміння обрати раціональну структуру уроку й визначити його композиційну побудову.

2. Уміння чітко спланувати матеріал уроку:

- а) відібрати необхідний матеріал на один урок, виділити в ньому головне, сутнісне;
- б) розмістити теоретичний матеріал від легкого і простого до більш складного й важкого;
- в) визначити місце й характер демонстраційного експерименту на уроці;
- г) розмістити задачі і вправи щодо збільшення їх важкості для учнів.

3. Уміння планувати роботу учнів на уроці:

- а) вибрати найбільш раціональні види навчальної роботи класу й окремих учнів у період засвоєння нового матеріалу;
- б) визначити характер діяльності різних груп учнів під час уроку;
- в) передбачити можливі ускладнення в тих чи тих видах діяльності;
- г) збільшити ступінь самостійності учнів у навчальній роботі від одного уроку до іншого.

4. Уміння планувати свою роботу на занятті:

- а) раціонально розподілити час на окремих етапах уроку;
- б) планувати логічні переходи від одного етапу до іншого;
- в) визначити характер керівництва роботою учнів з оволодіння новим матеріалом на кожному етапі уроку;
- г) передбачити можливі варіанти змін у процесі уроку.

Організаторські вміння:

1. Уміння в галузі організації навчальної та виховної інформації в процесі її повідомлення:

- а) пред'являти навчально-виховну інформацію відповідно до умов здійснення педагогічного процесу й формувати навички самостійної роботи з навчальним посібником, довідковою літературою й технічною документацією;

- б) використання багатоманітності методів навчання й виховання, зокрема, багатоманітності засобів наочності та технічних засобів навчання й організувати діяльність учнів щодо створення засобів навчання;

- в) використовувати багатоманітність форм включення учнів у навчальну, трудову, суспільно корисну діяльність.

2. Уміння організувати взаємодію учнів у колективі і взаємодію різних колективів з метою отримання кращого виховного ефекту:

- а) організувати колективну, групову та індивідуальну діяльність і взаємодопомогу учнів, вплив колективу на окремих учнів;

- б) організувати найрізноманітніші впливи на колектив учнів (традицій, шефів, батьків);

- в) організувати активну діяльність і виховний вплив із метою впливу на інші колективи, інших людей.

3. Уміння організувати власну діяльність, пов'язану з розв'язаннях педагогічних задач:

- а) правильно організувати й розподіляти свій час на підготовчих етапах діяльності на довгий строк і на наступний день;
- б) організувати й розподіляти час у процесі занять;
- в) організувати час, пов'язаний з аналізом зробленої роботи, її систематизацією та обгрунтуванням.

Комунікативні уміння:

1. Уміння навіювати учням певний вплив на основі визнання авторитета:

- а) розкривати систему перспективних ліній розвитку колективу й особистості у зв'язку з подальшою діяльністю з далекими перспективами (мотивувати її виконання);
- б) озброювати методом досягнення цілей і навіювати впевненість в успіху (мотивувати здійснення діяльності);
- в) знаходити в учневі найбільш сильні сторони його особистості й діяльності й розкривати їх перед ним і колективом (навіювати впевненість у собі і своїх здібностях).

2. Уміння встановлювати й розвивати педагогічно доцільні взаємини з учасниками педагогічного процесу:

- а) виявляти ступінь вимогливості і справедливості у взаєминах з сильними, середніми і слабкими учнями;
- б) виявляти цікавість до педагогічного досвіду, творчості своїх колег й адміністрації, вносити власну частку в загальний пошук;
- в) використовувати канали власного впливу на учнів для зняття напруженості у взаємостосунках.

3. Уміння попереджувати й розв'язувати конфлікти:

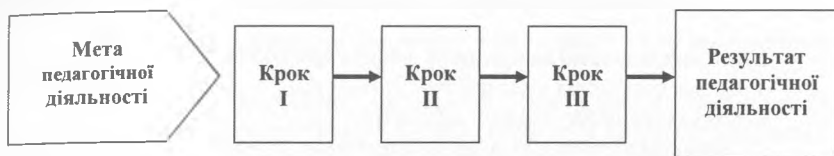
- а) підходити до явищ, подій довкілья з погляду учня (проявляючи відчуття емпатії);
- б) змінювати думку учня, його позицію через розкриття перед ним справжніх цінностей і цілей, аргументуючи їх значущість (не зачіпаючи самолюбство учня);
- в) долати почуття особистісного неприйняття до учня в пошуках справедливого розв'язання проблеми.

2. Доберіть визначення «педагогічна діяльність» за різними джерелами.

3. Складіть перелік умов, які, на Вашу думку, сприяють підвищенню ефективності професійної діяльності педагога.

4. Визначте перелік особистісних якостей, необхідних для успішного професійного становлення вчителя (психолога, вихователя, соціального педагога).

5. У запропонованій схемі визначте кроки досягнення результату педагогічної діяльності.

6. Представте різні стилі педагогічної діяльності у вигляді опорних схем (малюнків та ін.).